

Regeringens proposition

1975/76:139

om särskild ersättning till skadade värnpliktiga m. fl.;

beslutad den 19 februari 1976.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga det förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

OLOF PALME

ERIC HOLMQVIST

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås särskild ersättning åt värnpliktiga, vapenfria tjänstepliktiga, civilförsvarspliktiga och vissa frivilliga som har skadats svårt vid olycksfall under tjänstgöring inom försvaret före den 1 januari 1969.

Enligt förslaget skall den särskilda ersättningen utgå till personer som är födda år 1908 eller senare om skadan har medfört rätt till livränta av statliga medel och orsakat en bestående nedsättning av arbetsförmågan med minst en fjärdedel. Vid fullständig invaliditet föreslås en engångsersättning om 50 000 kr. och vid partiell invaliditet ett lägre belopp som beräknas efter invaliditetsgraden.

Statens kostnader för den särskilda ersättningen beräknas uppgå till omkring 10 milj. kr.

FÖRSVARSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1976-02-19

Närvarande: statsministern Palme, ordförande, och statsråden Sträng, Andersson, Holmqvist, Aspling, Geijer, Bengtsson, Norling, Carlsson, Feldt, Sigurdson, Gustafsson, Zachrisson, Leijon, Hjelm-Wallén, Peterson

Föredragande: statsrådet Holmqvist

Proposition om särskild ersättning till skadade värnpliktiga m. fl.

Inledning

Den som i dag drabbas av personskada vid olyckshändelse under tjänstgöring inom försvaret har ett tillfredsställande ekonomiskt skydd. Ersättningsreglerna har successivt blivit mer generösa. Äldre skadefall har emellertid inte omfattats av alla förbättringar. Många människor har tvingats att leva under svåra förhållanden på grund av skador som har inträffat när mindre generösa ersättningsregler gällde. Jag har inom departementet, med biträde av expert från riks försäkringsverket, låtit utreda möjligheten att utge särskild ersättning till värnpliktiga och andra inte anställda som har skadats under tjänstgöring inom försvaret. I prop. 1975/76:100 (bil. 6 s. 300) har regeringen föreslagit riksdagen att till Vissa ersättningar m. m. för budgetåret 1976/77 anvisa 41 030 000 kr., varav 10 milj. kr. avses för ersättning till värnpliktiga som har skadats vid olycksfall år 1968 eller tidigare. I den nämnda propositionen uttalade jag att jag avsåg att senare återkomma med förslag om särskild ersättning till dessa personer. Jag anholder att nu få ta upp denna fråga.

Gällande bestämmelser m. m.

Värnpliktiga, vissa volontärer och visst stammanskap erhöll ekonomiskt grundskydd vid olycksfall under militärtjänstgöring efter år 1909 enligt bestämmelserna i förordningen (1909:89) om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring. Bestämmelserna i 1909 års militärsättningsförordning anslöt sig i stort sett till den då gällande lagen (1901:39) angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete. Ersättningsbeloppen var dock ca 50 % högre enligt förordningen. Om en olycksfallsskada orsakade en bestående nedsättning av arbetsförmågan med

minst 10 %, var den skadade berättigad till livränta enligt förordningen. Förlust av arbetsförmågan ersattes med en årlig livränta på 450 kr. Vid nedsättning av arbetsförmågan utgavs ett i motsvarande mån lägre belopp. Värnpliktigs civila arbetsförtjänst inverkade inte vid beräkningen av livräntans storlek. Ersättningsbeloppen fördubblades år 1921 men förordningens ersättningsbestämmelser blev med tiden ändå otillfredsställande i åtskilliga hänseenden. Förordningen upphävdes genom förordningen (1927:234) om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring..

1927 års militärsättningsförordning, som innebar en anpassning till den då gällande lagen (1916:235) om försäkring för olycksfall i arbete, trädde i kraft den 1 januari 1928 och omfattade värnpliktiga och viss fast anställd personal. Kungl. Maj:t fick enligt förordningen rätt att besluta om ersättning enligt angivna grunder till personer som skadats under frivilligt deltagande i militärtjänstgöring. I kungörelse (1944:466) förordnades att 1927 års militärsättningsförordning skulle äga tillämpning på krigsfrivilliga och medlemmar av Sjövärnskåren, Centralförbundet för befälsutbildning med därtill anslutna sammanslutningar, Frivilliga automobilkåren, Frivilliga motorcykelkåren, Riksförbundet Sveriges lottakårer, Föreningen Svenska blå stjärnan, Föreningen Svenska röda korset samt praktikanter vid flygvapnet. Enligt förordningen utgavs årlig livränta då olycksfallsskada under militärtjänstgöring medförde fullständig arbetsförmåga. Livräntebeloppet motsvarade i huvudsak två tredjedelar av den skadades årliga arbetsförtjänst. Då skadan medfört en bestående nedsättning av arbetsförmågan med minst 10 % utgavs livränta med ett i motsvarande mån lägre belopp. För värnpliktiga gällde enligt förordningen att deras årliga arbetsförtjänst antogs uppgå till vissa belopp. Dessa belopp varierade beroende på bl. a. värnpliktstjänstgöringens art, men de var helt oberoende av de värnpliktigas faktiska civila arbetsförtjänster. Det lägsta beloppet var 1 764 kr. och det högsta beloppet var 2 700 kr.

Hemvärnsmän och civilförsvarspliktiga tillförsäkrades grundskydd vid olycksfall enligt bestämmelserna i förordningen (1941:593) om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under hemvärnstjänstgöring resp. förordningen (1941:595) om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under tjänstgöring i civilförsvaret. Kungl. Maj:t fick besluta att förordningarna skulle tillämpas på skador som inträffat före den 1 juli 1941, då förordningarna trädde i kraft.

1927 års militärsättningsförordning avlöstes av den nu gällande militärsättningsförordningen (1950:261, ändrad senast 1974:788). Den trädde i kraft den 1 juli 1950 och omfattar värnpliktiga och frivilliga. Med värnpliktiga förstås de som fullgör tjänstgöring enligt värnpliktslagen eller eljest åtnjuter förmåner enligt grunder som gäller för värnpliktiga. Med frivilliga förstås hemvärnspersonal samt sådan i militärtjänstgöring frivilligt deltagande personal som enligt regeringens förordnande hänförs under militär-

ersättningsförordningen. I kungörelsen (1950:334) med tillämpningsföreskrifter till militärsättningsförordningen (ändrad senast 1970:312) hänförs under militärsättningsförordningen bl. a. medlemmar av de frivilliga försvarsorganisationerna. Förordningen omfattar skador som inträffar under tjänstgöringen, däri inbegripet färd till eller från tjänstgöringen samt under permission och fritid inom förläggingsplats eller vid vistelse på allmän plats inom tjänstgöringsorten eller den omgivning av orten där personalen vanligen vistas under fritid. Enligt förordningen ersätts vissa nödvändiga kostnader med anledning av skadan. Förlust eller nedsättning av arbetsförmågan berättigar till sjukpenning eller livränta. För att livränta skall utgå krävs att den ersättningsgilla skadan har medfört en bestående nedsättning av arbetsförmågan med minst en tiondel. Livräntan beräknas på grundval av ett ersättningsunderlag, som fastställs med beaktande av den skadades årliga arbetsförtjänst. Arbetsförtjänsten beräknas i överensstämmelse med reglerna i lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring (omtryckt 1962:408, ändrad senast 1975:699). Den årliga arbetsförtjänsten för värnpliktiga får dock inte beräknas till lägre belopp än två och en halv gånger det basbelopp enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring (omtryckt 1973:908, ändrad senast 1975:1160) som gällde vid ingången av det år då skadan inträffade. Basbeloppet för januari 1976 är 9 700 kr. Vid fastställande av ersättningsunderlaget medräknas den årliga arbetsförtjänst som inte överstiger två gånger basbeloppet till hela sitt belopp. Den del av arbetsförtjänsten som överstiger två men inte tre basbelopp medräknas till tre fjärdedelar och den del som överstiger tre basbelopp till hälften. Arbetsförtjänst som överstiger fem basbelopp beaktas inte. Livräntans årliga belopp blir, vid nedsättning av arbetsförmågan med minst tre tiondelar, en mot graden av nedsättningen svarande del av ersättningsunderlaget, minskad med en tolfedel av detta. Vid nedsättning av arbetsförmågan med mindre än tre tiondelar blir livräntan lika med den del av två tredjedelar av ersättningsunderlaget som svarar mot graden av nedsättningen.

Även den som själv genom vårdslöshet orsakat sig personskada får ersättning enligt militärsättningsförordningen. Den som skadar sig med avsikt är däremot inte berättigad till ersättning. Ideell skada, dvs. sveda och värk, lyte och annat stadigvarande men samt olägenheter i övrigt, ersätts inte enligt förordningen.

För civilförsvarspflichtiga gäller numera förordningen (1954:249) om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under tjänstgöring i civilförsvaret (ändrad 1970:313). Bestämmelserna i den förordningen, som upphävde 1941 års förordning i samma ämne, ansluter nära till militärsättningsförordningen och yrkesskadeförsäkringslagen.

Vid sidan av nu redovisade förordningar gäller lagen om allmän försäkring. För hälso- och sjukvård under tjänstgöringstid gäller särskilda bestämmelser.

Under de gångna åren har reglerna om ersättning vid olycksfall under militärtjänstgöring vid ett flertal tillfällen ändrats till de skadelidandes för-

mån. Vidare har provisoriska bestämmelser utfärdats och omreglering av vissa ersättningar skett. Exempel härpå är förordningar om dyrtidstillägg m. m. (1943:449, 1946:344), författningar angående familjebidrag åt värnpliktiga m. fl. som drabbats av kroppsskada (1940:730, 1941:591, 1946:348), förordningen (1946:347) angående provisorisk förbättring av vissa ersättningar i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring vid förstärkt försvarsberedskap m. m. och förordningen (1950:262) angående omreglering av vissa ersättningar i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring. Livräntorna har också genom förordningen (1967:920) om värdesäkring av yrkesskadelivräntor, som utgår av statsmedel, m. m. (ändrad 1974:144) värdesäkrats med anknytning till gällande basbelopp enligt lagen om allmän försäkring.

Yrkesskadeförsäkringskommittén (S 1971:01) har i sitt betänkande (SOU 1975:84) Ersättning vid arbetsskada lagt fram förslag till lag om arbetsskadeförsäkring. Enligt förslaget är de förmåner som tillförsäkras en skadad till sin typ desamma som gäller enligt lagen om yrkesskadeförsäkring men de har i materiellt hänseende inriktats på att i princip försätta den skadade i samma ekonomiska situation som om han inte hade skadats. Kommittén avser att i ett senare betänkande behandla återstående utredningsuppgifter, bl. a. översyn av militärerättningsförordningen och frågan om hur man skall förfara med äldre skadefall vid den nya lagstiftningens införande.

Värnpliktiga, vapenfria tjänstepliktiga och civilförsvarspliktiga har, utöver det grundskydd som nu har redovisats, särskilt skydd vid vissa olycksfall. Bestämmelser om detta finns bl. a. i kungörelsen (1969:761) om särskilt olycksfallsskydd för värnpliktiga m. fl. (ändrad 1972:359) och innebär följande. Skyddet omfattar skador som inträffar under tjänstgöringstiden samt under inrycknings- och utryckningsresor. Skador som inträffar utanför förläggningen under ledighet och fritid undantas dock från kungörelsens tillämpningsområde. Ersättning utgår vid förlust eller bestående nedsättning av arbetsförmågan på grund av skadan. Vid fullständig invaliditet utgår ersättning med 150 000 kr. och vid partiell invaliditet utgår ett i motsvarande mån lägre belopp. Ersättningen samordnas inte med andra ersättningsförmåner i vidare mån än att ersättning enligt kungörelsen (1969:113) om statligt förarskydd (ändrad 1974:668) avräknas och att det sammanlagda beloppet av skadestånd och det särskilda olycksfallsskyddet inte får överstiga beloppet av fullt skadestånd. Det särskilda olycksfallsskyddet omfattar skador som har inträffat år 1969 och senare.

Det särskilda olycksfallsskyddet omfattar inte frivilliga. För dem har skydd, som motsvarar det särskilda olycksfallsskyddet, anordnats genom kollektiva olycksfallsförsäkringar. Dessa tecknas av de frivilliga försvarsorganisationerna, som erhåller statsbidrag till premierna.

Skadeståndsrättsliga regler kompletterar grundskyddet vid vissa skador. Om en personskada inträffat under sådana omständigheter att någon är skyldig att utge skadestånd till den skadelidande, är denne berättigad till

ersättning för ideell skada, inkomstförlust och utgifter på grund av personskadan. Det ekonomiska värdet av rätten till skadestånd är beroende av den skadeståndsskyldiges ekonomiska möjligheter att utge ersättning. För att en skadelidande skall vara berättigad till skadestånd gäller alltså som huvudregel att den uppkomna skadan skall ha orsakats med avsikt eller av oaktsamhet av annan person än den skadelidande. Vid sidan av huvudregeln finns olika former av strikt skadeståndsansvar, dvs. ansvar oberoende av om vållande föreligger. Som exempel kan nämnas ansvar för skador till följd av trafik med motorfordon och vid särskilt farlig militär verksamhet.

Enligt skadeståndslagen (1972:207, omtryckt 1975:404, ändrad senast 1975:1411), som trädde i kraft den 1 juli 1972, svarar staten för skada som värnpliktiga m. fl. vållar genom fel eller försummelse i tjänsten. Tidigare gällde att staten jämte skadevållaren var skadeståndsskyldig endast då den som vållat skadan var befäl eller fullgjorde en ur risksynpunkt särskilt farlig uppgift. Möjligheten att jämka skadestånd vid personskada på grund av skadelidandes medvållande har successivt minskat. Numera gäller att jämkning i princip endast får ske om den skadelidande uppsåtligen eller genom grov vårdslöshet har medverkat till skadan.

I detta sammanhang bör också nämnas att stiftelsen Kungafonden Med folket för fosterlandet ger ekonomiskt stöd till personer som har skadats eller blivit sjuka under militärtjänst och till deras efterlevande. Stiftelsen tillkom år 1943 och nära 5 900 personer har fått bidrag ur fonden med sammanlagt ca 9 milj. kr.

Trygghetsavtalet

Mellan statens avtalsverk och statstjänstemännens fyra huvudorganisationer träffades år 1972 avtal om ersättning för personskada vid olycksfall i arbetet som inträffat efter utgången av år 1972. I fördelningsavtalet den 29 maj 1973 kom avtalsverket samt Statsanställdas förbund och Tjänstemännens centralorganisations statstjänstemannasektion överens om att ersättning skulle utgå även för skada som arbetstagare åsamkats genom olycksfall i arbete före utgången av år 1972. Avtalet godkändes av Kungl. Maj:t.

Genom beslut den 30 augusti 1973 föreskrev Kungl. Maj:t bl. a. följande. Ersättning utgår till den som är född år 1908 eller senare om han har ådragit sig kroppsskada som har förorsakats av uppenbart olycksfall under utförande av arbete i anställning för vilken avlöningsförmånerna har fastställts under medverkan av Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämt eller föranletts av våld eller misshandel på grund av sådan anställning. Ersättning utgår inte om det visas att den skadade själv har vållat skadan uppsåtligen eller av grov vårdslöshet. Om inte synnerliga skäl föranleder annat, utgår ersättning endast till den vars invaliditetsgrad för återstående livstid har fastställts, eller kan antas bli fastställd, till minst 25 % enligt

lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring eller motsvarande bestämmelser. Ersättning utgår för sveda och värk samt för lyte eller annat stadigvarande men med ett engångsbelopp. Vid fastställande av ersättning skall hänsyn tagas till ersättning för sveda och värk samt för lyte och men som har utgått enligt kungörelsen (1969:113) om statligt förarskydd eller på arbetsgivarens bekostnad. Fråga om ersättning prövas av en särskild nämnd, trygghetsnämnden.

Trygghetsnämnden har hittills behandlat ca 1 100 fall till en sammanlagd kostnad av ca 15 milj. kr. Vid bestämmande av beloppets storlek i det särskilda fallet har nämnden utgått från skadans omfattning, dvs. i princip från den medicinska invaliditetsgraden. Ersättningarna har normalt varierat mellan ca 10 000 och 50 000 kr. I ca 75 fall har ersättning utbetalats till fast anställd militär personal med närmare 1,5 milj. kr.

Den särskilda utredningen

Utredningen har syftat till att få fram antalet värnpliktiga, vapenfria tjänstepliktiga, civilförsvarspliktiga och frivilliga, födda år 1908 eller senare, som till följd av olycksfall år 1968 eller tidigare har livränta enligt militärsättningsförordningen eller motsvarande författning för skada som har medfört en invaliditet om minst en fjärdedel. Detta antal är 556. I 120 av dessa fall kan det antas att den skadelidande har rätt till skadestånd. Om särskild ersättning utges med belopp varierande mellan 10 000 och 50 000 kr. med hänsyn till invaliditetsgraden, kan den totala kostnaden bli ca 10,3 milj. kr., varav ca 2,2 milj. kr. utgör ersättning i fall där den skadelidande möjligen har erhållit skadestånd. I ca 98 % av de 556 fallen har skadan uppkommit under värnpliktstjänstgöring. De flesta av de övriga fallen rör skador som har inträffat under hemvärnsövningar.

Föredraganden

Vi bygger sedan lång tid tillbaka vårt försvar på principen att var och en är skyldig att ställa sig till förfogande för olika former av tjänstgöring inom försvaret. Många människor gör också betydande insatser i statens intresse genom att frivilligt genomgå utbildning och delta i övningar av militär beskaffenhet eller inom civilförsvaret. Den som tjänstgör inom försvarets olika områden utsätts för risk att bli skadad. De ekonomiska följder som skadefall får har staten sökt minska genom att betala ersättning. Det ekonomiska skyddet vid skador på grund av olycksfall under arbetsutövning har successivt förbättrats inom både den civila och den militära sektorn av samhällslivet. Bestämmelserna om ersättning för skada under obligatorisk eller frivillig tjänstgöring inom försvaret har ändrats åtskilliga gånger i en för skadelidande personer förmånlig riktning och innebär ett gott skydd för ekonomisk skada.

År 1969 förbättrades möjligheterna att få ersättning vid bestående personskada till följd av olycksfall under obligatorisk tjänstgöring avsevärt. Då infördes bestämmelser om särskilt olycksfallsskydd för värnpliktiga m. fl. Dessa bestämmelser är utformade efter mönster av det frivilliga olycksfallsförsäkringssystem som finns inom arbetslivet och gör det möjligt att snabbt utbetala ersättning till personer med allvarliga skador, också i fall där den skadade är berättigad till skadestånd. I sådana fall sker dock samordning mellan ersättningen och skadeståndet.

Statliga medel till frivilliga försvarsorganisationer har i vart fall efter år 1969 gjort det möjligt för dessa organisationer att försäkra sina medlemmar för olycksfall under tjänstgöring och på detta sätt garantera medlemmarna ersättning utöver vad som utgår enligt allmänna bestämmelser i militärsämningsförordningen (1950:261).

När den skadade är berättigad till fullt skadestånd får han, om den som svarar för skadeståndet har ekonomiska möjligheter till detta, full ersättning för ekonomisk skada och för sveda och värk, lyte och men samt olägenheter i övrigt, s. k. ideell skada. Värnpliktigas möjligheter att erhålla skadestånd av staten har ökat väsentligt i och med att skadeståndslagen (1972:207) trädde i kraft den 1 juli 1972. Enligt lagen svarar staten som arbetsgivare även för skador som värnpliktiga m. fl. vållar i tjänsten.

De förbättringar av ersättningsmöjligheterna vid olycksfallsskador som har skett under senare år har också aktualiserat frågan om särskild ersättning till dem som har tillfogats allvarliga skador vid olycksfall i arbete eller under tjänstgöring när mindre generösa ersättningsregler gällde.

För dessa s. k. äldre skadefall har i viss utsträckning särskild ersättning utbetalats. Vad gäller personskador som har förorsakats av uppenbart olycksfall under utförande av arbete i anställning hos staten har personer födda år 1908 eller senare tillerkänts viss ideell ersättning om skadan har lett till en bestående invaliditet om minst 25 %. Till fast anställd militär personal har i ungefär 75 fall utbetalats ersättning i detta hänseende med belopp som normalt har varierat mellan ca 10 000 och 50 000 kr.

Äldre skadefall som har inträffat under militärtjänstgöring har fått utgående livräntor uppräknade och värdesäkrade. I vissa fall har staten utgett ersättning av billighet och i åtskilliga fall har bidrag utbetalats av Kungafonden. Likväl finns det i dag ett flertal personer som har blivit allvarligt skadade vid olycksfall och därför har levt under besvärliga förhållanden utan möjlighet att kompensera skadan med en tillfredsställande ekonomisk ersättning. Jag finner det angeläget att förbättra de ekonomiska villkoren för denna grupp av människor.

De skadefall som det nu gäller har inträffat någon gång under en tidsperiod av omkring 40 år. Samma typ av skada har inneburit olika mycket i ersättning till den skadade beroende på bl. a. när skadan inträffade, om skadestånd har kunnat erhållas eller om ersättning har betalats ut på grund av försäkring, av billighet eller genom insamling. Personer som har fått likartade skador

vid olycksfall och i stort sett har fått samma ersättning på grund av skadorna kan av olika skäl ha drabbats av helt olika förvärvsmässiga och personliga konsekvenser av skadorna. Det torde inte vara möjligt att nu söka anpassa den särskilda ersättningen i varje enskilt skadefall så att ersättningen fördelas mellan de aktuella personerna på ett helt rättvist sätt. Jag anser det inte heller vara lämpligt att som förutsättning för att ersättning skall utgå kräva ingående utredning i de enskilda skadefallen. En sådan utredning skulle sannolikt bli tidsödande och möjligen beröra personliga förhållanden av känslig art. Reglerna för att utge en särskild ersättning bör därför utformas efter en schablonmetod som medger en enkel administration vid utbetalning. Ersättningsbeloppet bör anpassas så att resultatet ter sig så rättvist som möjligt vid en jämförelse mellan olika enskilda skadefall.

Jag förordar att särskild ersättning enligt följande riktlinjer utges till värnpliktiga, vapenfria tjänstepliktiga, civilförsvarspliktiga och frivilliga som har skadats svårt vid olycksfall under tjänstgöring inom försvaret.

En första förutsättning för att ersättning skall utgå bör vara att den skadade vid utgången av år 1975 hade rätt till livränta enligt någon av militärer-sättningsförordningarna eller motsvarande bestämmelser för civilförsvarspliktiga och hemvärnsmän. Denna förutsättning bör anses vara uppfylld också i de fall där den skadade hade rätt till livränta eller grunderna för någon av de nämnda författningarna.

1969 års reform om olycksfallsskydd för värnpliktiga m. fl. har inneburit att tillfredsställande ersättning utgått till dem som har skadats under obligatorisk tjänstgöring år 1969 eller senare. De som har skadats under frivillig tjänstgöring under denna tid har i stort sett fått motsvarande ersättning på grund av försäkring. Den nu aktuella ersättningen bör därför endast avse olycksfallsskador som har inträffat före den 1 januari 1969.

När det gäller frågan om vilka åldersklasser som bör tillerkännas ersättning finner jag det vara väsentligt att jämställa de värnpliktiga m. fl. med dem som har skadats under utförande av arbete i anställning. Detta innebär att personer som är födda år 1908 eller senare bör få möjlighet att erhålla den särskilda ersättningen.

Jag anser vidare att skadan skall ha medfört en relativt hög invaliditetsgrad för att ersättning skall utges. Bestämmande av invaliditetsgraden inom yrkesskadeförsäkringen sker ofta enligt schematiska grunder. Man använder sig av tabeller, som i huvudsak utgår från den inverkan en skada ansågs ha på en kroppsarbeters arbetsförmåga. Vissa justeringar har skett med hänsyn till förhållandena i det särskilda fallet. Denna s. k. medicinska invaliditetsbedömning har dock lett till att den för livränta fastställda invaliditeten endast i begränsad utsträckning svarar mot en förvärvsmässig invaliditet. Enligt företagna undersökningar har yrkesskadelivräntan faktiskt kommit att helt eller delvis bli något annat än kompensation för inkomstbortfall för den antalsmässigt övervägande delen yrkesskadade, främst de med lindriga skador. Den medicinska invaliditetsgraden är dock en god

utgångspunkt för att bedöma skadans bestående konsekvens i ideellt hänseende.

Vid bedömning av vilken grad av invaliditet som bör berättiga till särskild ersättning finner jag övervägande skäl tala för att ersättning inte bör utgå för skador som har lett till en bestående invaliditet som är lägre än 25 %.

En inom försvarsdepartementet företagen utredning visar att 556 värnpliktiga m. fl., födda år 1908 eller senare, har skadats vid olycksfall under tjänstgöring före år 1969 så allvarligt att nedsättningen av arbetsförmågan har bedömts vara minst 25 %.

I likhet med vad som gäller för det särskilda olycksfallsskyddet för skador som har inträffat efter år 1968 bör särskild ersättning utgå för skador under tjänstgöringstiden, däri inbegripet inrycknings- och utryckningsresor, men inte för skador som har inträffat under ledighet eller fritid utanför förläggningsområde o. d.

Den skadades egen medverkan till uppkommen skada bör inte reducera den särskilda ersättningen, utom i fall där han har skadat sig med uppsåt.

Den särskilda ersättningen bör, i likhet med vad som gäller för de av trygghetsnämnden beslutade ersättningarna till statligt anställda som har skadats vid olycksfall före utgången av år 1972, utgöra ersättning för sveda och värk samt lyte och annat stadigvarande men. Ersättningen bör till sin storlek bestämmas med hänsyn till den bestående medicinska invaliditetsgraden. Vid fullständig invaliditet bör det särskilda ersättningsbeloppet vara 50 000 kr. Vid bestående invaliditet om 25 % bör ersättning utgå med 10 000 kr. och i övrigt bör ersättning utgå enligt följande tabell.

Invaliditetsgrad i %	Ersättning kr.	Invaliditetsgrad i %	Ersättning kr.
30	13 000	60	30 000
33 1/3	15 000	65	32 500
35	17 000	66 2/3	33 500
40	20 000	70	35 000
45	22 500	75	37 500
50	25 000	80	40 000
55	27 500	90	45 000

Ersättningen bör inte samordnas med annan ersättning som den skadade har erhållit på grund av skadan än sådan ersättning som har beräknats enligt skadeståndsrättsliga grunder. Eftersom den särskilda ersättningen avser enbart ideell skada bör samordning endast ske med ersättning enligt skadeståndsrättsliga grunder för sveda och värk samt lyte och annat bestående men. De mindre tillfredsställande ersättningsregler som har gällt före år 1969 har inte varit avgörande för skadeersättningens storlek i de fall där den skadade har erhållit skadestånd som han har varit berättigad till eller fått av billighet. De bärande skälen för att nu tillerkänna skadade personer särskild ersättning blir

allt svagare ju större del av skadan som har ersatts enligt skadeståndsrättsliga grunder. Vid samordning mellan den särskilda ersättningen och skadestånd bör därför den som har uppburit fullt skadestånd inte få särskild ersättning och den som har uppburit exempelvis en tredjedel av fullt skadestånd inte få mer än två tredjedelar av det särskilda ersättningsbelopp som följer av invaliditetsgraden. I de fall då det är tveksamt i vilken mån den skadade har uppburit skadestånd eller ersättning av billighet beräknade efter skadeståndsrättsliga regler, bör en för den skadade gynnsam bedömning i frågan ske.

I detta sammanhang vill jag betona att den särskilda ersättningen enligt mitt förslag inte skall utgå för olycksfallsskador som har drabbat anställd personal under arbetsutövning. För vissa sådana skador har ersättning utbetalats efter beslut av trygghetsnämnden. Det kan vara möjligt att trygghetsnämnden har beslutat om särskild ersättning till skadad som skulle vara berättigad till särskild ersättning enligt mitt förslag. I ärende om särskild ersättning bör därför kontrolleras om den skadade som statsanställd har erhållit särskild ersättning efter beslut av trygghetsnämnden. Om så har skett, bör ytterligare ersättning inte utgå.

Har den skadade avlidit efter 1975 års utgång bör ersättningen få utbetalas till hans dödsbo.

Det är av stor vikt att ärenden angående särskild ersättning handläggs på ett enkelt sätt så att ersättningen kan betalas ut till den skadade så snabbt som möjligt. När det är möjligt bör fråga om särskild ersättning prövas utan att den skadade behöver ansöka om ersättning. Den invaliditetsgrad som gällde vid utgången av år 1975 bör läggas till grund för beräkning av ersättningsbeloppet. Om bestående invaliditetsgrad inte är fastställd vid nämnda tidpunkt, bör ersättningen beräknas efter den bestående invaliditetsgrad som därefter har fastställts eller, om det inte har kunnat ske, efter en invaliditetsgrad som uppskattas efter hörande av riksförsäkringsverket.

Försvarets civilförvaltning, som handhar reglering av personskador inom försvarsmaktens verksamhetsområde enligt skadeståndsrättsliga grunder, bör få i uppdrag att handlägga ärenden angående särskild ersättning. Riksförsäkringsverkets handlingar bör i flertalet aktuella fall utgöra tillräckligt underlag för utbetalning av ersättning. Det bör föreskrivas att civilförvaltningen skall höra försvarets skaderegleringsnämnd i ärenden där den bestående invaliditetsgraden inte har fastställts eller där omständigheterna vid olycksfallet eller samordningen med skadestånd medför särskilda svårigheter.

Kostnaderna för den särskilda ersättningen kan, med stöd av den företagna utredningen, beräknas relativt väl. Det huvudsakliga osäkerhetsmomentet vid kostnadsberäkningen är i vad mån skadeståndsrättsligt beräknad ideell ersättning har kommit de skadade till godo. En reduktion till ca en fjärdedel av maximal kostnad för de 120 fall som, redan på grundval av handlingar

hos riks försäkringsverket, möjligen kan ha fått sådan ersättning ter sig rimlig. Efter en sådan reducering blir den beräknade kostnaden ca 10 milj. kr. Några av de nu kända 556 skadefallen kan vara sådana som har inträffat under ledighet eller fritid utan att ge rätt till särskild ersättning. Samtidigt kan sådan ersättning i vissa fall komma att utgå med högre belopp än vad som har antagits på grund av utredningen. Det gäller fall där fråga om bestående invaliditetsgrad prövas för första gången i ärende som avser skadad som hade rätt till livränta vid utgången av år 1975 eller där den bestående invaliditetsgraden har tagits till omprövning under tiden efter det utredningen verkställdes men före utgången av år 1975 och därvid kommit att höjas. Jag räknar därför med att kostnaderna för den särskilda ersättningen blir omkring 10 milj. kr. I prop. 1975/76:100 (bil. 6 s. 300) har regeringen föreslagit riksdagen att till Vissa ersättningar m. m. för budgetåret 1976/77 anvisa ett förslagsanslag av 41 030 000 kr. I detta belopp ingår beräknade kostnader för särskild ersättning med 10 milj. kr.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att godkänna de riktlinjer för särskild ersättning till värnpliktiga m. fl. som jag har förordat.

Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga det förslag som föredraganden har lagt fram.